

TÓTH LAJOS VEZÉRŐRNAGY:

ELNÖKI ZÁRSZÓ

Felolvasó emlékülésünk most elhangzott előadásai felidéztek előttünk — ha csak vázlatosan is — a XV—XVII. századi antifeudális mozgalmak, mindenekelőtt az 1514. évi magyar parasztháború kirobbanásának társadalmi-politikai hátterét, ideológiájának arculatát és hadművészeti problémáit. Méltóképpen emlékezve ugyanakkor Dózsa György alakjára, a késői középkori Magyarország legnagyobb parasztháborúja vezérének társadalmi-politikai szerepére és katonai-hadművészeti tevékenységére. Dózsa György a középkori Európát végigsöprő parasztháborúk egyikének, az 1514. évi magyarországi parasztháborúnak volt egy személyben társadalmi-politikai szervezője, forradalmi vezére és katonai irányítója, vezetője.

A Dózsa vezette magyar parasztháború — amit az előadások is hangsúlyoztak — valóban részét képezte azoknak a XV—XVII. századi nagy európai népi megmozdulásoknak, amelyekben a parasztok és plebejusok a feudális rend oly erőteljesnek tűnő falait döngették és meggingathatatlanak hitt épületét megremegtették — szinte az egész kontinenst átfogóan.

A parasztháborúk kimenetele nagymértékben befolyásolta a társadalmi fejlődés későbbi irányát. Céljai — ösztönösen, vagy vezetői által is megfogalmazva — a feudális rend konzerválása ellen, a haladás, a társadalmi fejlődés irányába mutattak, a paraszti-polgári áruteremelés, a polgári átalakulás, a jobbágyok korlátlan elnyomásának megszüntetése érdekében érvényesültek.

Az 1514. évi magyar parasztháború is magán viselte mindazokat az alapvető jegyeket, jellemvonásokat, amelyek az európai parasztfelkeléseket jellemezték. Sajátosságai mellett is erősen rokonvonásokat mutat a korabeli környező közép- és kelet-európai országok parasztmozgalmaival. Ezek hangsúlyozása mellett szeretném e zárszó keretében egy lényeges momentumra ismételten ráirányítani a figyelmet az 1514-es év forradalmi eseményei kapcsán. Nemcsak azért, mert ez bizonyos vonatkozásban a magyar parasztháború sajátosságaként is felfogható és értékelhető, hanem mindenek előtt azért, mert szorosan összefügg Dózsa személyiségével, egyéni képességeivel, mindenekelőtt pedig katonai vezetőkészségével és tudásával.

E lényeges momentum, amelyre utalni kívánok, Dózsa hadvezéri képessége. Ez azért is kiemelkedően fontos kérdés, mivel szemben a nyugat-európai parasztháborúk többségével, az 1514. évi Dózsa-féle parasztháborúban a küzdelem rendkívül heves volt, katonailag szinte egyenértékű haderők összecsapása, amelyet — egyéb tényezőkön kívül — csaknem bizonyosra vehetően Dózsa katonai, szervezői és vezetői tehetsége magyaráz.

Azt a feltételezésünket, sőt meggyőződésünket, hogy Dózsa nem mindennapi katonai vezetői tehetség volt, mindenekelőtt a korabeli krónikáirók támasztják alá, akik ugyanakkor, amikor — osztályszempontoktól vezéreltetve — minden lehető rosszat és elmarasztalót mondanak Dózsról, határozottan kiemelik hadvezéri tehetségét és ilyen vonatkozásban alig leplezett tisztelettel írnak róla. „A csatarend felállításában, utasításaival, övéinek buzdításával, vitézségre ösztökélésével a legjobb vezérnek bizonyult, viaskodásban a legjobb katonának” — írja róla többek között Joviust.

A XVI. századi magyar parasztháború eseményeinek és hadműveleteinek hadtörténeti elemzése is az idézett krónikás szavait támasztják alá. Következtetésünk ennek az elemző munkának az alapján is csak az lehet, hogy Dózsa rendelkezett mindazokkal a katonai vezetői kvalitásokkal, amelyek hadvezérré avathattak valakit e korban.

Dózsa kitűnő katonai taktikus volt, aki ismerte a szervezés, a kiképzés, az ellátás, a várvívás, egyszóval a korabeli katonai gyakorlat minden fortélyát. Fizikailag erős, jó fegyverforgató, személyileg pedig rendkívül bátor volt. Taktikai és stratégiai vezetésben éles szem és jó helyzetmegítélő képesség, határozni tudás, kitűnő tervezés és a harci, illetve hadászati események biztos kezű irányítása jellemezte. Jó emberismerő lehetett, kitűnően érthetett nyelvükön és szuggesztív egyéniségével lelkesedést, a csüggedőkben pedig reményt tudott ébreszteni.

Végül — s ez valóban csak a nagy hadvezéreknek adatott meg — áttekintő képessége jóval nagyobb területet fogott át, mint amennyit a katonai mesterség igényelt: országos méretekben gondolkodott és kora magyar társadalmának legégetőbb kérdéseire keresett választ. Dózsa — éppen e tulajdonságai folytán — népünk késő középkori történetének olyan kimagasló alakja volt, akinek személyében a politikai vezető, a parasztforradalmár és vezér típusa egyesült, egybefonódott a bátor katona, a kiváló képességű katonai vezető, a hadvezér legfőbb jellemvonásaival.

Mindez érthetővé teszi, hogy a földesúri, majd a tőkés osztály miért fordult gyűlölettel Dózsát jelentő minden emlék, hagyomány ellen és lépett fel tűzzel-vassal, terrorral a Dózsát idéző haladó gondolkodású emberekkel, hazafiakkal szemben.

A Dózsa-tradíció olyan politikai-ideológiai hagyomány népünk körében, amely szétválaszthatatlanul összeforrott a haladásért vívott társadalmi- és osztályküzdelmekkel, a Duna völgyi népek eszmélésének és összefogásának előrevívó folyamatával. Dózsa neve és az általa vezetett harc a későbbi parasztfelkelések példáját és ideológiai örök-

ségét képezte. Felidézték alakját, példáját, szellemi hagyatékát történelmünk nemzeti, polgári demokratikus és szocialista mozgalmi is. Keresztes hadának nevét viselték a kurucok, 1848-ban pedig a plebejus balszárny jelképe. Zászló volt az agrárszocialista mozgalmakban, a XX. század eleji demokratikus törekvésekben, az ellenforradalom és a fasizmus elleni harcban, a háború elleni küzdelemben.

Dózsa hagyatéka, évszázadok óta élő példája a szocialista Magyarországon vált igazán népünk sajátjává. A felszabadulás után a parasztság tömegeit lelkesítette új életünk megteremtésében. Több mint négyévszázados küzdelem után a dolgozó nép szabad hazájában vált ismét a nagybirtokrendszer szétzúzásának zászlajává, valamint az új paraszti élet, a termelőségvetkezeti mozgalom jelképszerűen gyakori névadójává. Az osztályellenséget rettegéssel eltöltő név, a parasztvezér alakja, tette — ma a dolgozó tömegek tiszteletével övezve — történelmünk dicső lapjaira került.

Felolvasó emlékülésünk végére érve, megköszönöm a referátumok tartóinak, hogy fáradságos kutatómunkájukkal gazdagították, tartalmasabbá és értékesebbé tették a mindannyiunk számára oly sokat jelentő Dózsa-tradíció felelevenítését, ápolását. Köszönetet mondok kedves vendégeinknek, minden jelenlevőnek, hogy megjelenésükkel megtisztelték felolvasó emlékülésünket, amelyet ezennel berekeszttek.